

kohezije ogleda se u respektabilnim nacionalnim i međunarodnim priznanjima i nagradama. Na kraju knjige priložen je popis literature, sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku, kazalo osobnih imena, a u kratkim crtama predstavljeni su detalji iz životopisa autora.

Ova vrijedna monografija utemeljena na arhivskim izvorima, privatnoj/obiteljskoj pismohrani i povijesnomedicinskim činjenicama kronološki i sadržajno prikazuje povijesni razvoj medicine na području Rijeke naglašavajući prinos uvažanih riječkih liječnika i najznačajnija postignuća iz riječke medicinske baštine. Povijest medicine kao integralni dio riječke povijesti vrlo je važna za preciznije viđenje i razumijevanje bogate političke, društvene i kulturne povijesti grada na Rječini. Stoga će ova knjiga svojim sadržajem zasigurno pobuditi interes ne samo stručne nego i šire čitalačke publike te biti izvorište i poticaj novim interdisciplinarnim istraživanjima.

Ana Anić Opašić

Elmo Cvek, *Naredba br. 12. Pula u doba Austrije: ljudi i građevine*, Pula: Histria Croatica C.A.S.H., 2015., 295 str.

U posljednje je vrijeme objavljeno nekoliko knjiga i zbornika koji se bave Pulom austro-ugarskoga razdoblja. Na takav se pothvat odlučio i poznati pulski izdavač Elmo Cvek objavivši autorsku knjigu *Naredba br. 12. Pula u doba Austrije: ljudi i građevine*. Monografija, prema autorovim riječima, nema znanstvenih pretenzija već je objavljena zbog obećanja danoga „pokojsnom nonu Ivi, zaljubljeniku u svoju austrougarsku državu i svog presvijetlog cara Franju Josipa I., kojemu je nono Ive kao vojnik služio osam godina na tvrđavi Verudela u Puli“. Podijeljena je u manja poglavlja, u kojima se prikazuje kako se mijenjala Pula u drugoj polovici 19. i na početku 20. stoljeća. Publikacija je popraćena brojnim fotografijama, kartama i vedutama.

U prvim poglavljima autor na literaran način čitatelja upoznaje sa zemljopisnim položajem Pule, legendom o osnivanju grada te potom donosi kratak povijesni pregled njegova razvoja, od rimskoga osvajanja Istre, dolaska Mletačke Republike, prve austrijske i zatim francuske uprave. Novovjekovno zaostajanje i propadanje traje sve do 1850-ih, kada postaje glavnom ratnom lukom Habsburške Monarhije, čime ponovno započinje njezin urbani

razvoj. Grad je polovicu *Ottocenta* dočekaao s dotrajalom i napuštenom mletačkom utvrdom na središnjem pulskom brežuljku, Kaštelu, te s još nekoliko građevina koje su dominirale gradom. Autor je istaknuo da su gradom upravljali mnogi gospodari, a kroz svoju dugu povijest zadesili su ga paleži, pljačke, razaranja i epidemije kuge. Napomenuo je da su austrijske vlasti već 1847. na zemljištu, dijelom kupljenom od privatnika, dijelom od grada, započele s izgradnjom prva tri vojnopomorska skladišta (odluka da će Pula i pulski zaljev biti glavnom ratnom lukom donesena je 1853.). Zapovjednik austrijske ratne mornarice viceadmiral Hans Birch Dahlerup i feldmaršal Laval Nugent dobili su zadatak da zajedno potraže i pronađu mjesto pogodno za izgradnju ratne luke i pomorskoga arsenala s brodogradilištem. Odluku je, pak, donio sam car Franjo Josip i time je započeo ubrzani razvoj Pule i njegova okruženja. Cvek je opisao i dolazak cara i carice Elizabete na polaganje temeljnoga kamena te program same svečanosti, spomenuvši da je te večeri pulska Arena bila osvijetljena vatrom. U kratkim je crtama naznačio razvoj Arsenala i brodogradilišta ističući njihovu usku povezanost s urbanim i privrednim uzletom grada. Većinu su radnika u Arsenalu činili Hrvati i Talijani, zatim Slovenci, Česi, Slovaci i Mađari, dok je rukovodstvo uglavnom bilo njemačke narodnosti. Za samo je deset godina broj žitelja povećan za više od deset puta (zbog nagloga prirasta stanovništva godišnje se gradilo 40 – 60 velikih stambenih objekata), a nagli porast populacije nametnuo je gradu i niz problema komunalne naravi. Prvi sanitarni pothvat koji je Austrija izvela u tom kontekstu bila je gradnja vodovoda.

U knjizi je autor u opisu grada spomenuo i nekoliko zanimljivosti, naznačivši da je osim povijesnih, interesnih i kulturoloških, došlo do još jedne podjele grada – etničke. Naime, tzv. Nova Pula u četvrti Sv. Polikarp naseljavana je pretežito Nijemcima i Česima pa je dobila i naziv „Pivski Grad“. Stari dio grada, pak, bio je naseljen pretežito Hrvatima i Talijanima pa je nazvan „Vinski Grad“. Razlog je bio posve jednostavan – svaki je od tih naroda uživao uzuse iz svoje tradicije. Također je napomenuo, citirajući arhivsku građu, da je Ratna mornarica Austro-Ugarske Monarhije u svom sastavu imala 148 zaposlenih inženjera raznih struka, od kojih je čak 113 radilo u Puli. Autor prati i širenje urbanoga pulskog područja, ali i promjene u povijesnoj jezgri pa piše o najznačajnijim građevinama toga razdoblja poput Mornaričkoga kluba – *Marine Casino*, Lučkoga admiraliteta, Mornaričke bolnice – *Marinespital*, fortifikacija, Mornaričke crkve, Mornaričkoga

groblja, tržnice, a dotiče se i izgradnje gradske elektrane, tramvajskoga prijevoza, Hidrografskoga zavoda Ratne mornarice, Mornaričke knjižnice, Mornaričko-tehničkoga odbora i dr. Posebnu pozornost posvećuje izgradnji lukobrana, jednom od „bitnih objekata čijom se izgradnjom znatno smanjila amplituda valova, a povećala sigurnost plovidbe u luci i zaljevu“. U glavnoj ratnoj luci poticao se razvoj znanosti pa je autor naznačio i neka znanstveno-istraživačka pomorska putovanja i provedena istraživanja transportnim brodom Pola. Opisana je, primjerice, ekspedicija austro-ugarske ratne mornarice na vulkanski otok Jan Mayen na arktičkom području 1882. – 1883.

Grad ne čine samo građevine, nego i ljudi, pa tako Cvek u drugom dijelu knjige pozornost posvećuje priznatim i poznatim stanovnicima Pule druge polovice *Ottocenta* i prvih desetljeća *Novecenta*. U kraćim ili nešto dužim biografijama spomenuo je časnike i zapovjednike ratne mornarice, poput nadvojvode Ferdinanda Maksimilijana, viceadmirala Hansa Bircha Freiherra von Dahlerupa, admirala Wilhelma von Tegetthoffa, admirala Maksimilijana Njegovana, kapetana korvete Georga Ludwiga Rittera von Trappa, kapetana bojnoga broda Viktora Klobučara, poručnika linijskoga broda Alfonsa von Klossa, ali i mnoge druge. Istaknuo je i književnike koji su rođeni i/ili stvarali u Puli i/ili pisali o Puli, kao što su Paula von Preradović, Franz Karl Ginzkey, Felix Falzari i James Joyce. Zastupljeni su i povjesničar, arheolog i konzervator Anton Gnirs, povjesničar Pietro Kandler, skladatelj Franz Lehár, dirigent Gustav Schmidt, skladatelj Antonio Smareglia. U cjelini o slikarima, umjetničkim fotografima, tiskarima, nakladnicima i knjižarima spomenuti su Georg Ritter von Wolff, August Freiherr von Ramberg, Alexander Kircher, Alois Beer. Posljednje je poglavlje posvetio odvjetnicima Matku Laginji i Lodovicu Rizziju (obnašao je i dužnost pulskoga podestata 1889. – 1904.) te Lovru Scaglieru/Škaljeru, Luigiju Scaglieru/Škaljeru i Pietru Ciscuttiju, nazvavši ih zaslužnicima.

Elmo Cvek u ovoj je bogato opremljenoj i reprezentativnoj knjizi uspio obuhvatiti građevinska, društvena i mnoga druga postignuća vezana za Pulu, ne zaboravljajući i na zaslužne pojedince. S obzirom na to da je zamišljena bez znanstvenih pretenzija, monografija je iznimno pitka i u konačnici nezaobilazno štivo svim zaljubljenicima u Pulu i razdoblje Austro-Ugarske Monarhije.